

Результат роботи викладачів оцінюється за наступними якісними характеристиками: взаємодія з курсантами, увага розвитку загальноосвітніх вмінь та навичок, розвиток зацікавленості навчальними дисциплінами, організація колективної роботи, розвиток особистості майбутнього офіцера-прикордонника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глинская Е. А., Титова Б. В. Межпредметные связи в обучении / Е. А. Глинская, Б. В. Титова. – Тула. – 1980. – 44 с.
2. Данилюк Д. Я. Учебный предмет как интегрированная система / Д. Я. Данилюк // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 24 – 28.
3. Капичникова Л. Н. Межпредметные связи в обучении языкам / Л. Н. Капичникова // Русский язык в национальной школе. – 1986. – № 10. – С. 7.
4. Максимов Г. К. К дискуссии об интеграции школьных предметов. / Г. К. Максимов. // Педагогика. – 1996. – № 5. – С. 114 - 115.
5. Максимова В. Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы / В. Н. Максимова. – М.: Просвещение, 1986.
6. Максимова В. Н., Межпредметные связи в обучении / В. Н. Максимова, Н. В. Груздева. — М.: Просвещение, 1987. – 123 с.
7. Филиппов В. Интеграция: дань моде или реальная потребность? / В. Филиппов // Учительская газета. – 1998. – № 3. – С. 6 – 7.

УДК 378.147

ВИХОВНИЙ ВПЛИВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА СТУДЕНТІВ ВТНЗ

О. В. Абрамчук,

Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця)

У контексті входження вищих навчальних закладів у Болонський освітній процес нагальним стало перенесення значної частини навчально-пізнавальної діяльності на самостійне опрацювання, що вимагає організації спеціальної роботи з виховання у студентів потягу до самоосвіти і самовиховання. Важливим було усвідомлення студентами необхідності самостійно готуватися до майбутньої професійної діяльності, здобувати необхідні знання, формувати у себе відповідні вміння і навички, а завданням педагогів – створити умови для творчої навчальної діяльності, за яких студент сам може встановлювати мету своєї роботи, планувати, організувати, здійснювати й аналізувати досягнуті результати.

У навчальних планах підготовки інженерів СРС відводиться 40% загального бюджету часу. Така робота вимагає створення умов для творчої навчальної діяльності, коли студент самостійно може встановлювати мету своєї роботи, планувати й організувати її, здійснювати й аналізувати досягнуті результати. У такій діяльності відбувається процес самоосвіти і самовиховання особистості майбутнього фахівця.

У методиці навчально-виховної роботи особливе місце займає самостійна робота студентів (СРС), активізація якої можлива лише за умови розроблення чіткої системи індивідуальних довготривалих завдань, стимулювання їх виконання до кожного лекційного, практичного чи семінарського заняття, перевірки якості та об'єктивності оцінювання.

Характер СРС визначається передусім специфікою навчальної дисципліни, що вимагає розгляду відомих у тій чи іншій мірі фактів під новим кутом зору – впровадження в активну практику. Найбільше часу відводиться на практичну самостійну роботу – виконання завдань, аналогічних тим, що виконуються на аудиторних практичних заняттях. Проведений нами аналіз тем рефератів з історії України («Козацтво в Україні»), «Піднесення української культури XVI-XVII ст.», «Визвольна війна українського народу 1648-1654 рр.», «Формування українського народу», «Становлення і консолідація української нації» та інші засвідчує інтерес студентів до національно-визвольного процесу в різні історичні періоди, прагнення українського народу до незалежності, самовизначення й самоврядування. Захист таких рефератів має вплив на громадянські почуття студентської аудиторії, стимулює до роздумів над минулим та майбутнім країни, над значенням особистості в історії, над своєю роллю в житті країни. За дефіцитом часу більшість рефератів залишаються не захищеними, що веде до формального набирання балів, а не розвитку творчої активності.

Мета СРС з української мови професійного спрямування – робота над удосконаленням мовних умінь і навичок, пов'язаних з конкретним навчальним матеріалом, супутнім завданням, якого є сприяти формуванню

небайдужого ставлення молодого людини до особистої культури мовлення. Діяльність викладача полягає у постановці завдань самостійної навчальної діяльності і керівництві її різними формами та видами: індивідуальні завдання, програмовані картки; облік та контроль самостійної роботи студентів. Основним видом завдань є написання рефератів або рідше підготовка повідомлень на запропоновані викладачем теми («Історія української мови», «Виникнення слов'янської писемності» та ін.).

СРС на заняттях з історії української та зарубіжної культури студенти готують письмові повідомлення про видатних земляків, про пам'ятки історії та культури, традиційні художні ремесла рідного краю («В. Леонтович», «С. Руданський», «Церква у Кукавці» тощо).

На заняттях з соціології студенти при захисті рефератів, як правило, включаються у дискусії політичного, громадянського, екологічного характеру. Як свідчить педагогічний досвід, переконаннями легше стають ті ідеї, які викликають у студентів інтерес, задовольняють їхні запити. Такі заняття мають епізодичний характер, що пояснюється як суб'єктивними (відсутність зацікавленості студентів), так і об'єктивними (дефіцит часу) причинами.

Більший ефект виховного впливу досягається, якщо матеріали для СРС відбираються не лише за змістом навчальної дисципліни, а й з урахуванням позитивного впливу на світогляд студентів, формування їхньої громадянської та національної свідомості, патріотичних почуттів. Так, для СРС з історії України та історії української культури вагомими є історичні факти про героїчне минуле України, області, міста, села, про становлення і розвиток української державності, розквіт культури, науки та освіти; з ділової української мови – висловлювання класиків світової культури, філософів, просвітян, істориків, митців слова, видатних політиків про українську історію, культуру, мову, кращі зразки усної народної творчості тощо.

Особлива увага у технічних вищих навчальних закладах приділяється науково-дослідницькій роботі студентів. Щорічні студентські науково-практичні конференції стали важливими засобами залучення студентів до науково-пошукової роботи, самостійного аналізу подій і фактів. Так, студенти беруть участь у різних секціях відповідно до інтересів – у фахових, природничих, соціально-гуманітарних. Наприклад, студенти молодших курсів активніше беруть участь у роботі соціально-гуманітарних секцій, виступають з доповідями, повідомленнями, в яких розмірковують про минуле й майбутнє своєї країни, про сучасну молодь, про перспективи розвитку суспільства тощо. Теми студентських доповідей свідчать про небайдужість студентської молоді до сучасних реалій – «Культурна ситуація в Україні», «Україна і європейська інтеграція», «Постколоніальний синдром», «Культурні заходи «Молодої просвіти», «Соціологічний аналіз сучасної екологічної ситуації в Україні», «Проблеми формування української політичної культури», «Політичний молодіжний рух на сучасному етапі».

У своїх доповідях студенти розмірковують про сучасні українські реалії: ставлення українців до рідної мови, національно-культурних орієнтирів сучасної української молоді, відродження національних традицій. Чималий емоційний вплив мають доповіді іноземних студентів, які відзначають важливість української мови як чинника отримання якісної освіти та збагачення світогляду. Повчальним є той факт, що студенти-іноземці з повагою ставляться до української мови, прагнуть удосконалення рівня мовленнєвих знань.

Участь студентів університету у Всеукраїнській олімпіаді для іноземних студентів засвідчує інтерес та повагу до української мови, культури і науки. Позитивний вплив на патріотичні почуття однокурсників мають перемоги у конкурсах знавців української мови.

Такі заходи не лише виявляють таланти, але й сприяють формуванню патріотичних почуттів: молоді люди беруть участь у міжнародних та Всеукраїнських олімпіадах, здобувають там значних успіхів, піднімають авторитет університету, країни. Призові місця на міжнародних олімпіадах з програмування свідчать про успіхи майбутніх інженерів, викликають гордість за свою Вітчизну не лише учасників і переможців, але й у їхніх друзів по команді, одногрупників, викладачів, батьків. На таких прикладах виховується інтелектуальне покоління. Обдаровані молоді люди – еліта нації, її гордість і честь, її світовий авторитет. Тому необхідно приділяти особливе значення формуванню інтелектуального потенціалу українських студентів, адже еліта піднімає суспільство і державу до висот досконалості.

Оптимістичною є якісна характеристика наукових пошуків студентів, теми яких свідчать про небайдуже ставлення студентської молоді до України. Так, серед тем наукових досліджень студентів превалюють такі: «Походження назви «Україна»: нове трактування», «Історія походження української мови», «Роль української мови у створенні іміджу української держави на міжнародній арені», «Витоки української демократії», «Історія української вищої школи», «Культурна ситуація в Україні» та ін.

Готовність до науково-дослідної роботи – це високоморальна професійно-особистісна якість майбутнього фахівця: творчий пошук, розширення фахових знань додатковою інформацією в позааудиторний час; участь у конференціях, наукових семінарах; пошукова робота у студентських наукових товариствах тощо.

Науковими керівниками формулюються такі тематичні завдання, на яких весь ілюстративний матеріал до вивчуваної теорії відбирається за певною темою, сприяє формуванню у студентів громадянських почуттів,

відповідальності за майбутнє своєї країни, становленню у них активної життєвої позиції. Це такі тематичні дослідження, як «Україна: забруднення навколишнього середовища», «Людський фактор в Україні», «Стан енергетичної галузі в Україні та перспективи розвитку нетрадиційних джерел енергетики», «Українські бренди» та ін.

У цьому виді діяльності студента спрямовуюча роль викладача безперечна. Науковий керівник є не лише наставником у розв'язанні наукової проблеми, а й помічником, радником при втіленні наукового відкриття у життя.

Перегляд бібліотечних формулярів засвідчує, що сучасні студенти вищих технічних навчальних закладів читають в основному навчальну літературу (підручники, посібники), вибірково українські класичні твори, які входять до навчальних програм, небагато є читачами української класичної та сучасної літератури різних жанрів.

Недоліком самостійної роботи є її націленість на довільне запам'ятовування і застосування певної суми знань на практиці. Конкретні види завдань для самостійного опрацювання враховують перш за все змістовну сторону, без достатнього співвіднесення з процесуальною й мотиваційною діяльністю студентів. А між тим, мотиваційна і процесуальна сторони повинні виступити в єдності з логіко-змістовною. Це обов'язкова умова для прищеплення навичок самостійної роботи, причому таких, які будуть використані в подальшому самостійному пізнанні і майбутній професійній діяльності.

Заслуговує на увагу підхід викладачів до СРС як до єдності трьох форм діяльності – навчальної, науково-дослідницької та суспільно корисної. Коли формулюються такі індивідуальні завдання, для яких ілюстративний матеріал до вивчаної теорії відбирається за певною темою та сприяє формуванню громадянської позиції, становленню активної життєвої позиції студентів.

ВИСНОВКИ

Аналіз стану організації СРС показує, що найбільш ефективні результати були одержані при комплексному використанні різноманітних методів та прийомів, а саме: оглядових бесід за вивченими темами, поєднання їх з консультаціями, застосування елементів проблемного навчання під час співбесід тощо. Це сприяло підвищенню якості знань, які студенти здобували самостійно.

Ефективність СРС підвищується, якщо її результати знаходять практичне застосування, а саме: відбувається систематичне заслуховування та аналіз повідомлень на практичних чи семінарських заняттях; готуються наукові доповіді на студентські конференції, виступи на позааудиторних заходах; обговорюються та складаються анотації виховних заходів; вносяться пропозиції щодо організації виховної роботи. Така самостійна робота виховує у студентів вміння логічно мислити, самостійно проникати у сутність тих чи інших явищ, прищеплює інтерес до наукових, соціально-економічних, громадсько-політичних проблем.

Діяльність викладачів полягає у постановці посильних та цікавих завдань для самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів; організації цілеспрямованих впливів на студентів, спостереженні та обов'язковому стимулюванні, обліку та контролі; створенні умов для реалізації духовних потреб студентів, розширення їхнього світогляду, стимулювання творчої активності.

Виявлення у студентів громадянської позиції дозволяє їм аргументовано висловлювати свої погляди на історичні процеси, сучасне суспільно-політичне становище в Україні, викладати своє бачення перспектив розвитку майбутнього України та брати участь у різноманітних Всеукраїнських, обласних, міських тематичних конкурсах студентських пошукових робіт.

Оптимальна система самостійної роботи студентів забезпечує цілісне оволодіння необхідними знаннями і вміннями, досвідом творчого їх застосування, а також розвиток самостійності, ініціативи, творчої активності та інших професійних якостей.

Для підвищення ефективності СРС, зокрема, й у виховному плані, варто удосконалити її організацію та проведення; комплексний підхід у здійсненні керівництва та контролю над самостійною роботою студентів; при плануванні СРС враховувати інтереси, нахили, здібності студентів; зміст самостійної роботи підбирати з урахуванням соціальних завдань освіти, специфіки певного фаху та регіону, особистісних потреб студентів; здійснювати контроль за виконанням завдань студентами. Все це сприятиме індивідуалізації та диференціації навчання, що є необхідною умовою підготовки висококваліфікованих кадрів.